

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA LATINĂ

**Filiera teoretică, profil umanist
Specializarea filologie**

CLASA A XI-A

Aprobat prin Ordinul ministrului

Nr. 3252/ 13.02.2006

București, 2006

NOTĂ DE PREZENTARE

Curriculumul de limba latină pentru clasa a XI-a are în vedere:

1. curriculumul pentru limba latină, clasa a IX-a, respectiv a X-a;
2. reperele specificate în OMEdC nr. 5718/ 22.12. 2005 privind aprobarea planurilor-cadru pentru ciclul superior al liceului; această disciplină se studiază 2 ore pe săptămână în curriculumul diferențiat (CD), la liceele teoretice, profil umanist, specializarea filologie;
3. posibilitatea aprofundării de către elevi a unor competențe și conținuturi de limbă, cultură și civilizație latină printr-o ofertă de curriculum la decizia școlii (CDS) căruia îi sunt alocate 5-7 ore în planul-cadru pentru filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie.

Structura programei de limba latină este următoarea:

1. **COMPETENȚE GENERALE** (definite ca ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi care se formează pe întreaga durată a liceului);
2. **VALORI ȘI ATITUDINI** (ce urmează a fi formate pe întreg parcursul liceal);
3. **COMPETENȚE SPECIFICE** (derivate din competențele generale și care se formează pe durata unui an de studiu) corelate cu **FORME DE PREZENTARE A CONȚINUTURILOR**. Această corelare constituie fundamentul curriculum-ului, deoarece prezintă nu numai ce se învață ci, mai ales, de ce anume se învață anumite conținuturi. Toate aceste competențe sunt obligatorii și devin instrumente adecvate în realizarea conținuturilor.

4. **SUGESTII METODOLOGICE** structurate pe două domenii:

➤ Conținuturi recomandate :

- specii literare (prezintă autorii care vor fi studiați și modalități de abordare a speciilor literare);
- elemente de construcție lingvistică (conțin categorii de structuri lingvistice latinești)
- funcții comunicative ale limbii (este indispensabilă folosirea limbii române/materne).

➤ Scurt ghid metodologic (sugestii oferite ca sprijin pentru proiectarea și realizarea demersului didactic)

Noutatea abordării constă în următoarele:

- studierea unor specii literare, pe baza unor fragmente semnificative, cu un conținut retoric, filosofic, istoric și literar;
- descongestionarea conținutului lingvistic (se va insista pe exersarea elementelor de sintaxa frazei – specifice limbii latine – a căror cunoaștere este necesară pentru traducerea unui text latinesc);
- descongestionarea conținutului tematic (numărul autorilor studiați s-a redus la trei, iar alți trei autori, marcați cu asterisc(*), vor fi abordați pe parcursul desfășurării proiectelor).

Valorile și atitudinile sunt comune pentru toate tipurile de programe de limbi clasice.

Setul de competențe specifice corelate cu formele de prezentare a conținuturilor este urmat de sugestii metodologice de aplicare, menite să sprijine cadrele didactice în vederea organizării unui demers didactic modern și eficient.

Capitolul de sugestii metodologice cuprinde:

- 1) liste de conținuturi recomandate de Comisia Națională pentru fiecare programă în vederea construirii demersului didactic;

În listele de conținuturi recomandate se află incluși autori și opere pentru contextualizarea activităților de învățare, elementele de construcție lingvistică, care vor fi achiziționate, cu aceste elemente se va opera pe parcursul activităților .

- 2) un scurt ghid metodologic pentru proiectarea și desfășurarea activității la clasă.

COMPETENȚE GENERALE

1. Receptarea, analiza și aplicarea în exerciții a unei varietăți de structuri lingvistice și de documente autentice prezente în literatura latină
2. Transferul și medierea unor mesaje orale și scrise în situații de comunicare
3. Folosirea unor instrumente de analiză în scopul interpretării unei varietăți de texte literare latine

VALORI ȘI ATITUDINI

- √ Conștientizarea rolului limbii și literaturii latine la elaborarea modelului cultural european
- √ Dezvoltarea unei gândiri logice și critice prin exersarea structurilor lingvistice specifice limbii latine și familiarizarea cu elemente de cultură din patrimoniul literar latin, reperabile în literatura universală

Programa de limba latină - pentru filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI FORME DE PREZENTARE A CONȚINUTURILOR

1. Receptarea, analiza și aplicarea în exerciții a unei varietăți de structuri lingvistice și de documente autentice prezente în literatura latină

	Competențe specifice	Forme de prezentare a conținuturilor
1.1	identificarea vocabularului specific limbajului retoric, filosofic, istoric și literar	- elemente de lexic din textele autorilor: Cicero, Titus Livius, Petronius
1.2	folosirea lexicului neologic circumscris domeniilor elocinței, filosofiei, istoriei și literaturii prin recunoașterea etimonului latin al neologismului	- proza latină cu caracter retoric, filosofic, istoric și literar: Cicero / Seneca*; Titus Livius/Tacitus*; Apuleius* - elemente de lexic din latina populară: Petronius
1.3	identificarea valorii sintactice a părților de propoziție, a relațiilor sintactice de tip complex la nivelul frazei și exersarea acestora	- noțiuni de sintaxă a cazurilor : - gerunzialele și gerundivalele; - elemente de sintaxă a frazei: - participialele relative și absolute - subordonatele infinitivale - subordonatele relative - valorile conjuncțiilor <i>ut</i> și <i>cum</i> - elemente de sintaxă a frazei: - subordonatele complete; - subordonatele circumstanțiale; - stilul direct și indirect (<i>consecutio temporum</i>);
1.4	identificarea unor mărci ale discursului juridic, filosofic, istoric și literar	- Cicero (<i>In Catilinam</i>), Titus Livius (<i>Ab Urbe condita</i>); Petronius (<i>Satyricon</i>); Seneca*, Tacitus*, Apuleius*

2. Transferul și medierea mesajelor orale sau scrise în situații de comunicare

	Competențe specifice	Forme de prezentare a conținuturilor
2.1	completarea informațiilor necesare pentru înțelegerea și interpretarea unor texte, folosindu-se materiale auxiliare	- texte din istorii, enciclopedii, traduceri literare
2.2	sintetizarea sub formă de schemă/ fișă a conținutului unui mesaj scris	- schițe, tablouri sinoptice, fișe
2.3	traducerea textelor latinești, utilizându-se dicționarul latin-român	- texte din autorii recomandați

3. Folosirea unor instrumente de analiză în scopul interpretării unei varietăți de texte literare latine

	Competențe specifice	Forme de prezentare a conținuturilor
3.1	analiza și interpretarea unor texte istorico- literare prin prisma reflecției personale referitoare la instituții politice și culturale ale Romei	- Cicero; Seneca* - Titus Livius, Tacitus* - Petronius, Apuleius*
3.2	identificarea elementelor definitorii pentru arta discursului, a narației în modelele latine	- proza oratorică: Cicero - proza narativă: Titus Livius, Tacitus* - romanul: Petronius, Apuleius*
3.3	recunoașterea mărcilor estetice ale unor genuri și specii literare	- discursul (<i>oratio</i>) – Cicero - istoriografia (<i>Annales, Historiae</i>) – Tacitus*, Titus Livius (<i>Ab Urbe condita</i>) - dialogul, epistola – Seneca* - romanul – Petronius, Apuleius*
3.4	interpretarea unor elemente specifice gândirii socio-politice și filosofice romane, manifestate în principalele orientări filosofice antice	- curente filozofice: scepticismul Noii Academii, stoicism, epicureism (Cicero, Seneca*, Petronius)

* Marchează autorii care sunt recomandați numai pentru realizarea proiectelor didactice sau a lucrărilor de sinteză

SUGESTII METODOLOGICE

NOTE:

1. Comisia Națională de limba latină recomandă ca, pentru formarea și dezvoltarea competențelor specifice, precum și a valorilor și atitudinilor prevăzute în programă, să fie utilizate conținuturile din listele de mai jos.
2. Pentru realizarea conținutului tematic și lingvistic se recomandă selectarea unor texte originale latinești din următorii autori ¹: Cicero, pentru retorică și filosofie (40%), Titus Livius, pentru istorie (20%), Petronius, pentru roman (20%).
3. Un alt procent de 20% se va aloca realizării proiectelor didactice, avându-se ca suport operele autorilor marcați cu asterisc (*): Seneca*, Tacitus*, Apuleius*
4. Operele lui Cicero, Titus Livius și Petronius pot constitui, la solicitarea elevilor, suport pentru realizarea unor proiecte, în funcție de orele alocate prin C.D.S.

CONȚINUTURI RECOMANDATE

1. CONSTRUCȚII LINGVISTICE

1.1. Se recomandă utilizarea noilor structuri lingvistice:

- noțiuni de sintaxă a propoziției (*completare*):
gerunzialele și gerundivalele;
- elemente de sintaxă a frazei (*completare*):
subordonatele complete;
- subordonatele circumstanțiale (*identificarea acestora cu ajutorul elementelor introductive*);
consecutio temporum;
stilul direct și indirect.

1.2. În cadrul exersării elementelor de limbă, prin exerciții și traduceri, se vor consolida:

- părțile de vorbire (substantivul, adjectivul, pronumele, verbul),
- valorile conjuncțiilor ut și cum,
- sintaxa propoziției (funcțiile cazurilor),
- sintaxa frazei (subordonate specifice limbii latine: participialele relative și absolute, subordonatele infinitivale, subordonatele relative).

2. AUTORI ȘI OPERE

Se recomandă ca activitățile de învățare să fie proiectate și realizate, ținându-se seama de genurile și speciile recomandate:

- discursul (*In Catilinam*) – Cicero
- lucrări cu caracter moralo-filosofic (maxim două, la alegere) – Cicero
- istoria națională (*Ab Urbe condita*)- Titus Livius
- romanul (*Satyricon*) - Petronius
- lucrări cu caracter moralo-filosofic - Seneca*
- istoriografia (*Annales, Historiae*) – Tacitus*
- romanul (*Măgarul de aur*) – Apuleius*

¹ Procentele indicate sunt orientative pentru autorii de manuale.

*Marchează autorii care sunt recomandați numai pentru realizarea proiectelor didactice sau a lucrărilor de sinteză

SCURT GHID METODOLOGIC

Această îndrumare metodologică propune o direcționare a proiectării didactice, avându-se în vedere: un document cu caracter național (Curriculum Național), un model de planificare calendaristică și o proiectare a unei unități de învățare. De asemenea, se oferă pentru fiecare tip de competență generală un set de activități și exerciții. Cât despre evaluarea procesului care se desfășoară în clasă, în vederea reglării lui prin feed-back, se sugerează ca instrument complementar de evaluare: proiectul de grup, autoevaluarea.

I. PLANIFICAREA CALENDARISTICĂ – este un instrument de interpretare personalizată a programei, care asigură un demers didactic concordant cu situația concretă din clasă. Se recomandă ca planificările calendaristice să fie elaborate pentru întreg anul școlar, pentru a se avea o imagine de ansamblu asupra realizării curriculum-ului pe întreg anul.

Elaborarea planificărilor pentru clasa a XI-a presupune următoarele etape:

1. Studiarea atentă a programei și a manualului pentru care s-a optat.
2. Corelarea competențelor și conținuturilor din programă cu unitățile / lecțiile din manual în care se regăsesc.
3. În funcție de interesele elevilor și numărul de ore alocat, se vor căuta alte resurse didactice.
4. Stabilirea succesiunii unităților de învățare (oră de curs) și detalierea conținuturilor tematice/lingvistice pentru fiecare unitate în raport cu acele competențe specifice care le sunt asociate prin programă.
5. Alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare, în concordanță cu competențele specifice vizate.

Structura planificării calendaristice

Nr. U.Î.	Conținuturi ale U.Î. ▪ autor/operă ▪ lingvistic	Competențe specifice vizate	Număr de ore alocate	Săptămâna	Observații (amendamente)

În această rubrică vor fi incluse și valorile și atitudinile vizate cu preponderență de unitatea de învățare respectivă.

II. PROIECTAREA UNEI UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Metodologia de proiectare a unei unități de învățare constă într-o succesiune de etape înlănțuite logic, ce contribuie la detalierea conținuturilor, în vederea formării competențelor specifice.

Etapetele proiectării sunt aceleași oricare ar fi unitatea de învățare vizată.

Detalii ale conținuturilor unității de învățare	Competențe specifice vizate	Activități de învățare	Resurse	Evaluare
Ce?	De ce?	Cum?	Cu ce?	Cât? (În ce măsură?)
- tema (detaliată pe lecții) - text / tip de text				

III. TIPURI DE ACTIVITĂȚI ȘI EXERCIȚII RECOMANDATE PENTRU DEMERSUL DIDACTIC

- exerciții de identificare a diferitelor tipuri de limbaje (retoric, filosofic, istoric, literar)
- exerciții de recunoaștere a neologismelor cu etimon latin
- exerciții de construire a sintagmelor gerunzială/gerundivală; exerciții de transfer
- exerciții de contragere și expansiune (participiale relative, absolute și respectiv subordonate relative)
- exerciții de recunoaștere a mărcilor stilului direct/îndirect
- exerciții de discriminare a mărcilor discursului (juridic, filosofic etc.)
- exerciții de traducere cu ajutorul dicționarului latin-român

- exerciții de redactare a unor lucrări de sinteză sau proiecte, pe baza fișelor de lucru, a rezumatului sau schemei-sinteză
- exerciții de analiză a unor texte istorico-literare
- exerciții de familiarizare cu unele concepte operaționale specifice artei discursului (figuri retorice) și narației (narator, personaj, acțiune, intrigă etc.)
- exerciții de recunoaștere a speciilor și genurilor literare latine
- exerciții de identificare a influențelor exercitate în literatura latină de cele trei curente filosofice: scepticism, stoicism și epicureism.

IV. EVALUAREA

Evaluarea formativă, continuă și regulată este implicită demersului pedagogic curent în orele de limbă latină, permițând, atât profesorului cât și elevului, să cunoască nivelul de achiziționare a competențelor și a cunoștințelor, să identifice lacunele și cauzele lor, să facă remediile care se impun în vederea reglării (ajustării) procesului de predare / învățare. Pentru a se realiza o evaluare cât mai completă a învățării, este necesar să se aibă în vedere, mai ales în evaluarea formativă continuă, evaluarea nu numai a produselor activității și învățării elevilor, ci și a proceselor de învățare, și a competențelor achiziționate, a atitudinilor dezvoltate, precum și a progresului elevilor. Este evident că modalitățile (metode, instrumente) tradiționale de evaluare nu pot acoperi toată această paletă de rezultate școlare care trebuie evaluate. În aceste condiții, pentru a putea obține cât mai multe date relevante privind învățarea, este necesar ca pentru evaluare profesorii să facă apel la metode și instrumente complementare de evaluare.

Pentru evaluarea achizițiilor elevilor (în termeni cognitivi, afectivi și performativi), a competențelor lor de comunicare și interrelaționare, la limba latină se recomandă utilizarea , cu preponderență a proiectului.

Mai jos sunt prezentate câteva repere și sugestii pentru utilizarea proiectului ca instrument complementar de evaluare.

PROIECTUL

Proiectul este o activitate complexă de învățare care poate fi folosit și ca instrument de evaluare, atât formativă, cât și sumativă. Proiectul este o activitate individuală și/sau în grup, dar sunt de preferat proiectele de grup deoarece încurajează cooperarea și dezvoltă competențe de lucru în echipă. Un avantaj important al proiectului este acela că oferă elevilor posibilitatea de a lucra în ritm propriu, dar respectând și ritmul echipei.

Proiectul a fost ales ca formă importantă de evaluare, în clasa a XI-a, din două motive: descongestionarea materiei și conștientizarea, în rândul elevilor, a rolului limbii și literaturii latine la elaborarea modelului cultural european. În acest sens, subiectele alese de elevi pentru realizarea proiectelor vor demonstra fenomenul de continuitate a motivelor, a speciilor și genurilor literaturii latine în literatura universală. Ca teme de proiecte se pot alege, spre exemplu: “Arta discursului, la romani și români”, “Apuleius și basmul ca matrice”, “De la stoicism și epicureism la creștinism”, “Neronianismul sau nebunia puterii” , *Modus scribendi / modus vivendi?* etc.

Proiectul îi determină pe elevi să ia decizii, să comunice, să negocieze, să învețe cooperând, să realizeze activități în mod independent., într-un cuvânt, îi ajută să participe direct la propria formare.

Metoda proiectului presupune activitatea pe grupe și necesită pregătirea în prealabil a profesorului și a elevilor în vederea unei bune cooperări.

Grupul poate fi alcătuit din două până la zece persoane în funcție de mărimea clasei, natura obiectivelor și experiența participanților, dar un număr de patru-cinci participanți reprezintă mărimea ideală pentru grupurile care au de îndeplinit obiective precise. Cu cât crește numărul membrilor, cu atât scade posibilitatea participării efective la toate activitățile a fiecăruia, dar poate crește complexitatea obiectivelor urmărite. Proiectele realizate de grupuri mari sunt de asemenea greu de monitorizat.

Proiectul este o activitate complexă care îi solicită pe elevi, în acest an:

- să facă o cercetare (investigație);
- să realizeze proiectul propriu-zis
- să elaboreze raportul final;
- să facă prezentarea publică a proiectului.

Etapele realizării unui proiect sunt:

1. Alegerea temei.
2. Planificarea activității:
 - Stabilirea obiectivelor proiectului;
 - Alegerea subiectului în cadrul temei proiectului de către fiecare elev/grup;
 - Distribuirea responsabilităților în cadrul grupului;
 - Identificarea surselor de informare (manuale, proiecte mai vechi, cărți de la bibliotecă, izvoare istorice, presă, persoane specializate în domeniul respectiv, instituții, organizații guvernamentale etc.).
3. Cercetarea propriu-zisă.
4. Realizarea materialelor.
5. Prezentarea rezultatelor cercetării și/sau a materialelor create.
6. Evaluarea (cercetării în ansamblu, a modului de lucru, a produsului realizat).

Deși proiectul presupune un grad înalt de implicare a elevului în propria sa formare, aceasta nu are drept consecință non-angajarea profesorului. Dacă elevii urmează să realizeze și să prezinte eficient proiectele, atunci ei au nevoie de orientare, consiliere și monitorizare discretă în toate fazele activității. Profesorul rămâne așadar un factor esențial al procesului, mai ales dacă proiectul este folosit și ca instrument de evaluare a rezultatelor școlare.

Esența proiectului constă:

1. Într-un scop concret care să permită folosirea tehnicilor de muncă intelectuală.
2. Într-o responsabilitate comună a elevilor și a profesorului în planificare și execuție.
3. Într-o sarcină concretă în care activitățile lingvistice și activitățile practice (scrisul, tipărirea, pictarea, decuparea etc.) se întrepătrund.
4. Într-o utilizare autonomă a unor mijloace auxiliare (costume, computer, aparat foto, microfon, cameră de luat vederi, dicționare, scrisori, creioane, foarfece etc.).
5. În dobândirea unei experiențe concrete, practice, extinse dincolo de clasă.

Evaluarea se poate face cu ajutorul proiectului. Elevii pot fi notați pentru modul de lucru, pentru modul de prezentare și/sau pentru produsul realizat.

Activitatea în proiect a elevilor poate fi evaluată pe cinci dimensiuni:

- 1) operarea cu FAPTE, CONCEPTE, DEPRINDERI rezultate din învățare;
- 2) COMPETENȚELE DE COMUNICARE – se pot urmări toate categoriile de competențe de comunicare atât pe perioada elaborării proiectului, cât și la prezentarea acestuia (proiectele oferă elevilor ocazii de comunicare cu un public mai larg: cu profesorii, cu alți adulți și colegi într-un efort de colaborare și, nu în ultimul rând, cu ei înșiși);
- 3) CALITATEA MUNCII;
- 4) REFLECȚIA (capacitatea de a se distanța față de propria lucrare, de a avea permanent în vedere obiectivele propuse, de a evalua progresul făcut și de a face rectificările necesare).
- 5) PRODUSUL PROIECTULUI – în măsura în care se face evaluarea competențelor elevului așa cum sunt ele materializate în produs

Profesorul evaluator este interesat și de alte două aspecte: PROFILUL INDIVIDUAL al elevului și, respectiv, modul în care elevul s-a implicat în COMUNICAREA ȘI COOPERAREA nu numai cu alți elevi, dar și cu profesori, experți din exterior, precum și folosirea judicioasă de către acesta a diferitelor resurse (bibliotecă, muzee, Internet).